

روستا و توسعه، سال ۲۲، شماره ۸۸، زمستان ۱۳۹۸

DOI: 10.30490/RVT.2020.283137.1050

تحلیل پیامدهای گردشگری روستایی در منطقه رودبار الموت استان قزوین: مطالعه موردی روستای اوان

پروانه صفری الموتی^۱، علی شمس^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۲/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۸/۷

چکیده

گردشگری روستایی از ابزارهای مهم توسعه روستایی محسوب شده و همزمان بر پایدار بودن آن از جنبه‌های زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تأکید می‌شود. از این رو، تحقیق حاضر با هدف ارزیابی و تحلیل پیامدهای گردشگری برای روستای اوان، از روستاهای نمونه گردشگری استان قزوین انجام شد. روش‌شناسی تحقیق از نوع توصیفی با رویکرد پیمایش پرسشنامه‌ای بود. جامعه آماری تحقیق کلیه خانوارهای روستای اوان بودند (N=۱۳۶)؛ و با استفاده از جدول مورگان و کرجسی، حجم نمونه‌ای برابر با صد نفر محاسبه و مطالعه

۱- دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. (parvane.safari@znu.ac.ir)

۲- نویسنده مسئول و دانشیار گروه ترویج کشاورزی، ارتباطات و توسعه روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

(Shams@znu.ac.ir)

شدند. ابزار تحقیق پرسشنامه محقق ساخته بود که روایی آن از طریق نظرات استادان گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی تأیید شد و با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۰، پایایی آن به دست آمد. برای تحلیل داده‌ها از شیوه تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. نتایج نشان داد که پیامدهای مثبت گردشگری در هشت عامل بهبود مسکن روستایی (۱۱/۷۶)، بهبود بافت کالبدی روستا (۱۰/۵۱)، توسعه فرهنگی (۹/۵۱)، توسعه بهداشتی (۷/۶۵)، توسعه اقتصادی (۷/۲۰)، بهبود صنایع روستایی (۷/۱۱)، افزایش آگاهی (۶/۵۵)، و ایجاد اشتغال (۵/۳۰) قابل دسته‌بندی است و در مجموع، ۶۵/۶۲ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند؛ همچنین، پیامدهای منفی گردشگری در پنج عامل آلودگی بصری محیط زیست (۱۴/۵۲)، گسترش ناهنجاری اجتماعی (۱۳/۳۹)، تخریب منابع طبیعی (۱۱/۴۸)، تغییر کاربری (۱۰/۸۰) و تغییر فرهنگ محلی (۱۰/۱۵) دسته‌بندی شده و در مجموع، ۶۰/۳۶ درصد از واریانس کل را تبیین کرده است. بنابراین، برای توسعه پایدار گردشگری روستایی، می‌توان از آثار منفی گردشگری کاسته و آثار مثبت آن را تقویت کرد.

کلیدواژه‌ها: گردشگری روستایی، پایداری، پیامدها، رودبار الموت (منطقه)، آوان (روستا).

مقدمه

در کشور ایران، اقتصاد متکی به نفت موجب رکود بخش کشاورزی، مهاجرت روستاییان و از بین رفتن زمین‌های زراعی و سرانجام، نابودی بسیاری از روستاها و رکود بخش کشاورزی شده است. به منظور مقابله با این معضلات و نیز رونق بخشیدن به فعالیت‌های اقتصادی و ایجاد رشد و توسعه هماهنگ، باید بخش‌های صنعت و کشاورزی را بازسازی و در کنار آنها، برای توسعه صنایع دیگر نیز تلاش کرد (Abdelali-Martini et al., 2008). در این بین، گردشگری روستایی به عنوان یکی از فعالیت‌های غیرکشاورزی با قابلیت کمک به جوامع محلی در توسعه تنوع اقتصادی مورد توجه زیادی قرار گرفته است (Bel et al., 2015; Kadivar, 2017).

تا اواسط قرن بیستم، گردشگری روستایی فعالیتی منفعل و سنتی در مقیاسی نسبتاً کوچک بود و مناطق روستایی به طور عمده با کشاورزی ارتباط داشتند. به تدریج، مناطق روستایی با تغییرات اقتصاد سنتی همراه شدند، تغییراتی که خواسته یا ناخواسته اتفاق افتاد (خواسته، مانند ارتباط با سازمان همکاری‌های اقتصادی^۱، گردشگری روستایی به عنوان ابزاری برای کمک به توسعه مناطق روستایی؛ و ناخواسته، مانند ابتلا به تب برفکی یا بیماری دهان و پا^۲ در انگلستان که در بسیاری از مناطق بریتانیا، بر اهمیت اقتصاد گردشگری روستایی بیش از کشاورزی تأکید می‌کرد)؛ و در نهایت، این تغییرات به توسعه سریع گردشگری روستایی کمک کرد (Haven-Tang and Jones, 2012).

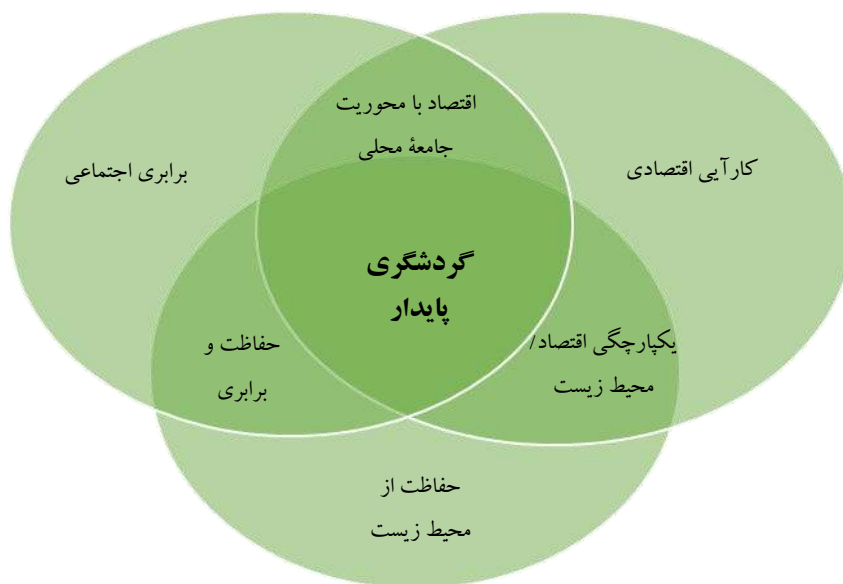
گردشگری روستایی به کلیه فعالیت‌ها و خدماتی اطلاق می‌شود که کشاورزان، مردم و دولت‌ها برای تفریح و استراحت گردشگران و همچنین، جذب آنها در نواحی روستایی انجام و ارائه می‌دهند و شامل گردشگری کشاورزی، گردشگری مزرعه، گردشگری طبیعی و فرهنگی است (Ghademarzi et al., 2016). گردشگری روستایی بیش از ۱۱/۵ میلیون پوند و بیش از ۳۸۰ هزار شغل در انگلستان ایجاد کرده است. آمارها نشان می‌دهد که صنعت گردشگری در ولز در حدود شش میلیارد پوند در سال ارزش دارد که تقریباً دوسوم آن در مناطق روستایی ولز تولید شده است (Haven-Tang and Jones, 2012). با وجود مزایای فراوان گردشگری، این صنعت نمی‌تواند به عنوان نسخه‌ای همه‌جانبه برای توسعه اقتصاد روستا عمل کند. در واقع، گردشگری قابلیت ایجاد همزمان پیامدهای مثبت و منفی در نواحی روستایی را دارد (Arabiun et al., 2016). در دهه ۱۹۷۰، آثار گردشگری بر موضوعات و مسائل اجتماعی و فرهنگی گسترش یافت (Akbarian Ronizi and Badri, 2015). پس از آن، در اوایل دهه ۱۹۸۰، غلظت‌های سنگین انتشارات جوی، آلودگی آب و آسیب‌های باران‌های اسیدی به جنگل‌ها موجب نگرانی درباره

۱. Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD)

۲. Foot and Mouth Disease (FMD)

تخریب محیط زیست شد و بدین ترتیب، حرکت از تحلیل آثار رشد اقتصادی به آثار اجتماعی - بوم‌شناختی تغییر یافت (Hall, 2004). این مسائل منجر شد تا در طول دهه ۱۹۹۰، کارشناسان و صاحب‌نظران کشورهای مختلف اهمیت و ضرورت توجه به عوامل پایداری در بخش گردشگری را یادآور شوند و نسبت به رفع عوامل ناپایداری در این بخش هشدار دهند (Mirhosseini, 2017). در این زمینه، سازمان جهانی گردشگری (WTO)^۱ بیان کرده است که با توجه به ورود زیاد گردشگران به مناطق گردشگری و تخریب سریع منابع طبیعی و زیست‌بوم‌ها، دستیابی به گردشگری پایدار در بلندمدت نیازمند یافتن سیاست‌های مناسب برای تضمین فرصت‌های توسعه و کاهش اثرات آن بر محیط زیست است (Blancas et al., 2011). تاکنون چهار رویکرد در مورد برنامه‌ریزی گردشگری بیان شده است: رویکرد اول دیدگاه رشد‌گراست که گردشگری را ابزاری برای بهبود شاخص‌های اقتصادی می‌داند؛ رویکرد دوم دیدگاه کالبدی-فضایی است که گردشگری را یک پدیده فضایی و منبع مورد استفاده در سامان‌دهی فضاها دانسته است؛ رویکرد سوم دیدگاه اجتماعی است که گردشگری را برای شکوفایی و بهبود شرایط زیستی جامعه مفید می‌داند؛ و رویکرد چهارم دیدگاه توسعه پایدار است که گردشگری را به‌مثابه ابزاری توانمند در راستای اجرای سیاست‌های توسعه پایدار مورد بررسی قرار می‌دهد (Ghademarzi et al., 2016). در تحقیق حاضر، رویکرد پایداری مورد توجه بوده و بر اساس آن، گردشگری پایدار الگویی از توسعه است که باید از لحاظ اجتماعی باثبات، از لحاظ اقتصادی کارآ و از لحاظ محیطی بدون تخریب باشد (Fons et al., 2011).

۱. World Tourism Organization

منبع: (Fons et al., 2011)

شکل ۱- مدل گردشگری پایدار

در همین راستا، تحقیق حاضر به دنبال پاسخ‌گویی بدین سؤال است که «آثار و پیامدهای منفی و مثبت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و زیست محیطی گردشگری در روستای اوان منطقه الموت کدامند؟». در پی، پاره‌ای از پژوهش‌های پیشین دربارهٔ اثرات گردشگری یادآوری می‌شود.

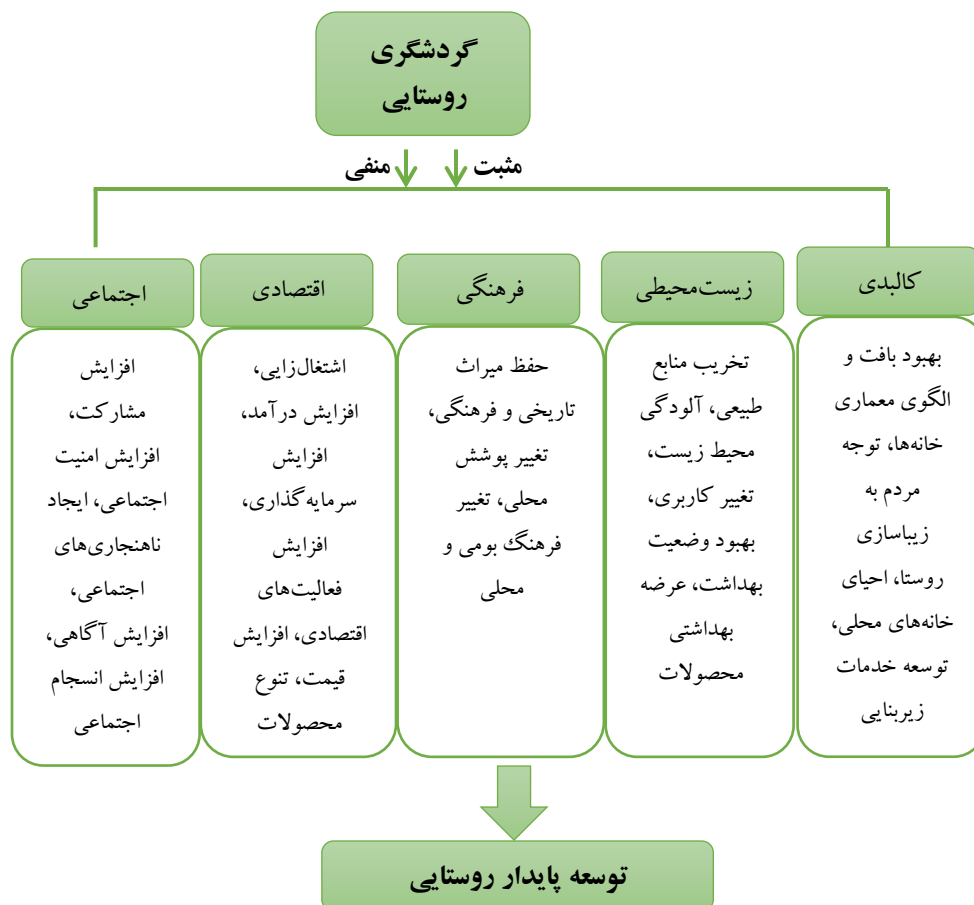
کای و رایان (Cui and Ryan, 2011)، در تحقیقی با عنوان «ادراک مکان، مدرنیته و اثرات گردشگری: اختلاف بین ساکنان شهر و روستا در چین»، اثرات مثبت گردشگری را افزایش درآمد، بهبود شرایط اقتصادی، بهبود کیفیت زندگی، بهبود محیط زیست طبیعی و احیای سنت‌های قدیمی و اثرات منفی آن را آلودگی شدید، رفتارهای نامناسب از جمله نقاشی روی دیوارها، ازدحام در خیابان و آلودگی صوتی بیان کرده‌اند. کیم و همکاران (Kim et al., 2012)، در تحقیقی با عنوان «چگونه گردشگری در یک جامعه بر کیفیت زندگی ساکنان آن جامعه اثر می‌گذارد؟»، اثرات گردشگری را شامل اثرات اقتصادی (مانند فرصت‌های شغلی و درآمد حاصل از گردشگری برای کسب و کار محلی)، اثرات اجتماعی (مانند سرگرمی در جامعه و حفاظت از

زیرساخت‌های محلی مانند جاده)، اثرات فرهنگی (مانند تبادل فرهنگی بین ساکنان محلی و گردشگران) و اثرات زیست‌محیطی (مانند تخریب زیبایی چشم‌اندازهای طبیعی و تولید زباله) بیان می‌کنند. قادری و هندرسون (Ghaderi and Henderson, 2012) تحقیقی با عنوان «گردشگری روستایی پایدار در ایران: روستای اورامان» انجام دادند. نتایج نشان داد که روستاییان نگران بهره‌برداری از منابع طبیعی و فرهنگی محلی روستای خود برای اهداف گردشگری هستند؛ همچنین، مشارکت دولت در طرح‌های گردشگری روستایی بسیار محدود بوده و سیاست‌های فعلی مدیریت گردشگری بی‌اثر و نیازمند اصلاح است. امبایوا و استرونزا (Mbaiwa and Stronza, 2010)، در مطالعه‌ای با عنوان «اثرات توسعه گردشگری بر معیشت روستایی در دلتای اوکاوآنگو، بوتسوانا، با توجه به چارچوب معیشت پایدار، بدین نتیجه رسیدند که در روستاهای مورد مطالعه، توسعه گردشگری معیشت را بهبود داده و از این‌رو، بر پایه نتایج این پژوهش، ادعای شکست پروژه‌های توسعه جوامع برای دستیابی به توسعه روستایی رد شده است. گنو و سان (Guo and Sun, 2016)، در تحقیقی با عنوان «برنامه‌ریزی توسعه و مدیریت گردشگری در روستای باستانی دنگجیان در چین»، گزارش کردند که گردشگری در روستاهای چین سبب بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی مردم محلی شده ولی در مقابل، مشکلات زیست‌محیطی را افزایش داده است. گاسلینگ (Gossling, 2001)، در تحقیقی با عنوان «پیامدهای گردشگری بر استفاده پایدار آب در یک جزیره استوایی: تانزانیا»، بدین نتیجه رسیدند که در حال حاضر، برداشت آب پایدار نیست و بخش‌هایی از جامعه محلی کمبود آب را در زندگی تجربه می‌کنند؛ و در آینده، اگر جمعیت گردشگران افزایش یابد، فشار بر منابع آب افزایش خواهد یافت در نتیجه، گردشگری ناپایدار اثرات نامناسب بر اقتصاد ملی و همچنین، جامعه و محیط زیست محلی بر جای می‌گذارد.

یعقوبی (Yaghobi, 2012)، در تحقیقی با عنوان «نظرسنجی برخی پیامدهای گردشگری روستایی در مناطق روستایی بخش سلطانیه، استان زنجان»، نشان داد که تقویت اقتصاد منطقه، رونق صنایع دستی محلی، افزایش کیفیت زندگی و حل معضل بیکاری مهم‌ترین پیامدهای مثبت و تخریب پوشش گیاهی، افزایش قیمت زمین و مسکن، از بین رفتن فرهنگ سنتی و

تضاد اجتماعی بین جامعه میزبان و میهمان مهم ترین پیامدهای منفی گردشگری روستایی به شمار می‌روند. اعظمی و همکاران (Azami et al., 2015)، در تحقیقی با عنوان «تحلیل آثار اجتماعی، اقتصادی و محیطی گردشگری پایدار (مطالعه موردی: روستای نوره)»، بدین نتیجه رسیدند که عامل اجتماعی با ضریب تأثیر ۰/۵۵ بیشترین میزان واریانس (با تبیین حدود سی درصد از کل واریانس) را به خود اختصاص داده و سهم قابل توجهی از آثار گردشگری روستایی را تبیین کرده است. دادورخانی و محمدزاده لاریجانی (Dadvarkhani and Mohammadzadeh Larijani, 2013)، در مطالعه‌ای با عنوان «سنجش پیامدهای گردشگری خانه‌های دوم بر محیط زیست مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای ییلاقی بخش بندپی شرقی شهرستان بابل)»، بدین نتیجه رسیدند که گردشگری خانه‌های دوم تنها اثرات منفی بر محیط زیست منطقه داشته است. قادرمرزی و همکاران (Ghadermarzi et al., 2016)، در تحقیقی با عنوان «واکاوی اثرات گردشگری بر توسعه نواحی روستایی قوری قلعه»، گزارش کردند که گردشگری بیشترین اثرات را بر متغیرهای ایجاد اشتغال برای ساکنان، افزایش درآمد ساکنان و تنوع فعالیت‌های اقتصادی داشته و همچنین، تاثیرگذاری گردشگران بر توسعه روستای قوری قلعه به ترتیب اهمیت در شش عامل اقتصادی، زیرساختی - کالبدی، اجتماعی - فرهنگی، بهداشتی - زیست محیطی، مشارکتی و امنیتی خلاصه شده است.

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، گردشگری روستایی در مناطق مختلف مورد مطالعه تأثیرات مثبت و منفی مختلف داشته است و از این رو، تعمیم دادن نتایج مربوط به یک منطقه به بقیه مناطق با توجه به متفاوت بودن مشخصات توپوگرافی، اقتصادی، اجتماعی، منابع طبیعی و دیگر عوامل روستایی صحیح نیست. به دیگر سخن، برای شناخت تأثیرات گردشگری در مناطق مختلف، باید تحقیقی مستقل و خاص آن منطقه صورت گیرد. بنابراین، تحقیق حاضر نیز در پی شناخت و ارزیابی صحیح اثرات گردشگری بر روستای اوان بوده و مدل مفهومی تحقیق به صورت شکل ۲ ترسیم شده است.

شکل ۲- مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نظر روش‌شناسی کمی، از لحاظ میزان و درجه کنترل، غیرآزمایشی و توصیفی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها میدانی بوده و البته پژوهشی کاربردی است، چراکه با بهره‌گیری از نتایج آن می‌توان در راستای شناخت آثار و پیامدهای گردشگری روستایی و نیز برنامه‌ریزی مؤثرتر در زمینه گردشگری روستایی گام برداشت. برای سنجش پیامدهای گردشگری در روستای اوان، از ۳۹ شاخص در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی،

فرهنگی، کالبدی و زیست‌محیطی استفاده شد که از مطالعات متعدد استخراج شدند (Aazami et al., 2015; Ajza Shokouhi et al., 2014; Cui and Ryan, 2011; Fanni et al., 2015; Fons et al., 2011; Ghadermarzi et al., 2016; Guo and Sun, 2016; Kim et al., 2012; Mbaiwa and Stronza, 2010; Zarafshani et al., 2013).

در پرسشنامه پژوهش، از پاسخ‌گویان خواسته شد که میزان موافقت خود را در مورد هر کدام از پیامدهای مطرح‌شده در مقیاس طیف لیکرت پنج‌قسمتی (کاملاً مخالف، مخالف، نظری ندارم، موافق و کاملاً موافق) اظهار کنند. روایی محتوایی و ظاهری این پرسشنامه محقق‌ساخته از طریق پانلی از استادان و کارشناسان صاحب‌نظر در این زمینه مورد تأیید واقع شد و اصلاحات لازم در آن صورت گرفت. همچنین، با انجام مطالعه مقدماتی روی سی آزمودنی در خارج از جامعه آماری، مقدار ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۰ به دست آمد. جامعه آماری تحقیق را ۱۳۶ خانوار ساکن روستای اوان تشکیل می‌دادند. از طریق جدول مورگان و کرجسی (۱۹۷۰)، حجم نمونه‌ای برابر با صد نفر مشخص و از طریق نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شد. تکمیل پرسشنامه‌ها و جمع‌آوری داده‌ها به صورت مصاحبه حضوری از خانوارهای روستایی انجام پذیرفت. داده‌پردازی و محاسبات پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS Win18 صورت گرفت و از آماره‌های توصیفی (فراوانی، درصد فراوانی، میانگین) و استنباطی (تحلیل عاملی اکتشافی) برای گزارش داده‌ها استفاده شد.

نتایج و بحث

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌گویان

بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی افراد مورد مطالعه نشان داد که ۵۵ نفر (۵۵ درصد) از پاسخ‌گویان زن و ۴۵ نفر مرد (۴۵ درصد) و نیز غالب پاسخ‌گویان جوان (میانگین سنی برابر با ۳۹/۷۹ سال) بودند. ۳۳ درصد از پاسخ‌گویان مجرد و ۶۷ درصد متأهل بودند. شغل ۲۷ نفر (۲۷ درصد) کشاورز، ۲۳ نفر (۲۳ درصد) خانه‌دار، ۲۵ نفر (۲۵ درصد) کارمند، ۱۷ نفر (۱۷ درصد) دانشجو و ۸ نفر (۸ درصد) آزاد بود. از لحاظ میزان تحصیلات، ۲۳ نفر (۲۳ درصد) بی‌سواد،

۱۰ نفر (۱۰ درصد) خواندن و نوشتن، ۷ نفر (۷ درصد) مدرک ابتدایی، ۶ نفر (۶ درصد) سیکل، ۱۱ نفر (۱۱ درصد) دیپلم، ۷ نفر (۷ درصد) فوق دیپلم و ۳۶ نفر (۳۶ درصد) دارای مدرک کارشناسی و بالاتر بودند. میانگین درآمد پاسخ گویان ۱۴/۰۱ میلیون تومان بود.

جدول ۱- توزیع فراوانی پاسخ گویان بر حسب ویژگی‌های جمعیت‌شناختی

متغیر	سطوح	فراوانی	درصد معتبر
جنسیت	زن	۵۵	۵۵
	مرد	۴۵	۴۵
وضعیت تاهل	مجرد	۳۳	۳۳
	متاهل	۶۷	۶۷
سن	۱۷-۳۷	۴۹	۴۹
	۳۸-۵۷	۳۵	۳۵
	۵۸-۷۷	۱۶	۱۶
شغل	کارمند	۲۵	۲۵
	دانشجو	۱۷	۱۷
	آزاد	۸	۸
	خانه‌دار	۲۳	۲۳
	کشاورز	۲۷	۲۷
سطح تحصیلات	بی‌سواد	۲۳	۲۳
	خواندن و نوشتن	۱۰	۱۰
	ابتدایی	۷	۷
	سیکل	۶	۶
	دیپلم	۱۱	۱۱
	کاردانی	۷	۷
	کارشناسی و بالاتر	۳۶	۳۶
درآمد (میلیون تومان)	۵-۱۲	۵۲	۵۲
	۱۳-۱۹	۲۸	۲۸
	۲۰-۲۶	۲۰	۲۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

تحلیل پیامدهای گردشگری روستایی در.....

پس از بررسی کامل ادبیات موضوع، ۲۷ پیامد مثبت گردشگری استخراج و از پاسخ‌گویان پرسیده شد (جدول ۲). افزایش همکاری روستاییان در زیباسازی روستا، احیای سنت‌های محلی و مقاوم شدن خانه‌های روستایی در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند. با توجه به بزرگ بودن میانگین تمامی پیامدهای مورد مطالعه از میانگین طیف لیکرت مورد سؤال (۲/۵)، از دید روستاییان، گردشگری در تمامی آنها تأثیر متوسط به بالا داشته است.

جدول ۲- رتبه‌بندی پیامدهای مثبت گردشگری روستایی

رتبه	انحراف معیار	میانگین	پیامدهای مثبت گردشگری
۱	۱/۲۲	۳/۸۴	همکاری و توجه مردم به زیباسازی روستا
۲	۱/۱۵	۳/۷۸	احیای سنت‌های محلی
۳	۱/۲۵	۳/۷۵	مقاوم شدن خانه‌ها و استفاده از مصالح استاندارد
۴	۱/۳۴	۳/۷۵	بهبود بافت و الگوی معماری خانه‌ها
۵	۱/۳۲	۳/۵۶	افزایش سود مغازه‌ها
۶	۱/۲۸	۳/۵۵	افزایش سطح آگاهی روستاییان در زمینه‌هایی مثل بهداشت محیط و ...
۷	۰/۷۷	۳/۵۱	افزایش فعالیت‌های اقتصادی
۸	۱/۰۵	۳/۴۹	عرضه بهداشتی محصولات (لبنیات و ...)
۹	۱/۱۴	۳/۴۵	بهبود وضعیت معابر داخلی و راه‌های ارتباطی
۱۰	۱/۲۴	۲/۴۵	کاهش مهاجرت
۱۱	۱/۱۱	۳/۴۱	تنوع محصولات داخلی روستا
۱۲	۱/۱۶	۳/۳۵	حفاظت از میراث تاریخی و فرهنگی روستا
۱۳	۰/۹۴	۳/۳۲	بالا رفتن سطح فرهنگ مردم روستا
۱۴	۱/۲۸	۳/۳۱	افزایش تعلق و مشارکت اهالی در فعالیت‌های روستا
۱۵	۱/۱۶	۳/۳	احداث یا توسعه بازارهای محلی
۱۶	۱/۲۲	۳/۲۹	بهبود کیفی صنایع دستی روستا
۱۷	۱/۱۷	۳/۲۵	بهبود کمی صنایع دستی روستا
۱۸	۱/۱۸	۳/۲۵	بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی
۱۹	۱/۳۳	۳/۲۲	مشارکت روستاییان در ارائه خدمات به گردشگران
۲۰	۱/۰۲	۳/۲۰	توجه دولت به توان‌های فرهنگی روستا
۲۱	۱/۰۶	۳/۲۰	ایجاد فرصت‌های شغلی برای اهالی روستا
۲۲	۱/۰۴	۳/۱۷	بهبود شدن وضعیت اقتصادی و زندگی مردم
۲۳	۱/۲۱	۳/۰۵	افزایش امنیت روستا
۲۴	۱/۳۶	۲/۸۷	افزایش سرمایه‌گذاری‌ها در روستا
۲۵	۱/۵۲	۲/۸۶	افزایش درآمد مردم روستا
۲۶	۱/۱۸	۲/۷۵	کاهش بیکاری در روستا
۲۷	۱/۰۵	۲/۵۹	ایجاد و توسعه خدمات زیربنایی (آب و ...) از سوی دولت

مأخذ: یافته‌های پژوهش

به منظور تلخیص پیامدهای مثبت مورد مطالعه، از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. با توجه به مقدار ضریب KMO برابر با ۰/۶۲ و مقدار آماره بارتلت برابر با ۱۰۷۲/۹۲ و نیز معنی داری در سطح یک درصد، مشخص شد که داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب است. در این بخش از بررسی، هشت عامل با مقادیر ویژه بالاتر از یک استخراج شدند و پیامدهای مثبت گردشگری روستایی بر اساس بار عاملی (سهم هر کدام در تشکیل عامل) و پس از چرخش عاملی متعامد به روش واریماکس مرتب شدند و این عوامل ۶۵/۶۲ درصد از کل واریانس را تبیین کردند. در جدول ۳، تعداد عوامل استخراج شده همراه با مقادیر ویژه هر کدام از آنها، درصد واریانس هر کدام از عوامل و درصد تجمعی واریانس عوامل آمده است.

جدول ۳- عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد تجمعی واریانس

عامل ها	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد تجمعی واریانس
اول	۳/۱۷۵	۱۱/۷۶	۱۱/۷۶
دوم	۲/۸۳	۱۰/۵۱	۲۲/۲۷
سوم	۲/۵۶	۹/۵۱	۳۱/۷۸
چهارم	۲/۰۶	۷/۶۵	۳۹/۴۴
پنجم	۱/۹۴	۷/۲۰	۴۶/۶۴
ششم	۱/۹۲	۷/۱۱	۵۳/۷۶
هفتم	۱/۷۷	۶/۵۵	۶۰/۳۲
هشتم	۱/۴۳	۵/۳۰	۶۵/۶۲

مأخذ: یافته‌های پژوهش

هر کدام از عامل‌های بالا خود از چندین پیامد تشکیل شده و با توجه به ماهیت پیامدهای هر عامل، نام‌گذاری صورت گرفته است. وضعیت بارگذاری عامل‌ها نیز پس از چرخش بر مبنای قرار گرفتن متغیرهایی با بار عاملی بزرگ‌تر از ۰/۴ بوده، که نتایج در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴- متغیرهای هر عامل و میزان بار عاملی به دست آمده از ماتریس چرخش یافته

بار عاملی	متغیر	عامل
۰/۶۷	بهبود بافت و الگوی معماری خانه‌ها	بهبود مسکن روستایی
۰/۸۷	مقاوم شدن خانه‌ها و استفاده از مصالح استاندارد	
۰/۸۳	همکاری و توجه مردم به زیباسازی روستا	
۰/۷۹	احیای خانه‌های محلی	
۰/۸۱	احداث یا توسعه بازارهای محلی	بهبود بافت کالبدی روستا
۰/۸۰	ایجاد و توسعه خدمات زیربنایی (آب و ...) از سوی دولت	
۰/۸۰	بهبود وضعیت اقتصادی و زندگی مردم	
۰/۴۲	بهبود وضعیت معابر داخلی و راه‌های ارتباطی	
۰/۷۸	افزایش تعلق و مشارکت اهالی در فعالیت‌های روستا	توسعه فرهنگی
۰/۸۴	حفاظت میراث تاریخی و فرهنگی روستا	
۰/۶۸	افزایش امنیت روستا	
۰/۷۵	بالا رفتن سطح فرهنگ مردم روستا	
۰/۵۵	عرضه بهداشتی محصولات (لبنیات و ...)	توسعه بهداشتی
۰/۷۳	کاهش مهاجرت	
۰/۷۰	بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی	توسعه اقتصادی
۰/۴۵	کاهش بیکاری در روستا	
۰/۴۰	افزایش فعالیت‌های اقتصادی	
۰/۷۱	افزایش درآمد مردم روستا	
۰/۵۱	تنوع محصولات داخلی روستا	بهبود صنایع روستایی
۰/۷۸	افزایش سود مغازه‌ها	
۰/۶۷	بهبود کمی صنایع دستی روستا	افزایش آگاهی
۰/۶۵	بهبود کیفی صنایع دستی روستا	
۰/۷۹	افزایش سطح آگاهی روستاییان در زمینه‌هایی مثل بهداشت محیط و ...	
۰/۷۲	توجه دولت به توان‌های فرهنگی روستا	
۰/۵۵	مشارکت روستاییان در ارائه خدمات به گردشگران	ایجاد اشتغال
۰/۶۶	ایجاد فرصت‌های شغلی برای اهالی روستا	
۰/۷۵	افزایش سرمایه‌گذاری‌ها در روستا	

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج به دست آمده، پیامدهای مثبت گردشگری در هشت عامل دسته‌بندی شدند. این عوامل به ترتیب عبارت‌اند از بهبود مسکن روستایی (۱۱/۷۶)، بهبود بافت کالبدی روستا (۱۰/۵۱)، توسعه فرهنگی (۹/۵۱)، توسعه بهداشتی (۷/۶۵)، توسعه اقتصادی (۷/۲۰)، بهبود صنایع روستایی (۷/۱۱)، افزایش آگاهی (۶/۵۵)، و ایجاد اشتغال (۵/۳۰) که در مجموع، ۶۵/۶۲ درصد از واریانس کل را تبیین کرده‌اند.

دوازده پیامد منفی گردشگری برگرفته از ادبیات نظری، مورد سؤال قرار گرفت (جدول ۵). افزایش میزان تولید زباله، کاهش همبستگی و انسجام و تخریب منابع آبی مثل چشمه در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند. به جز آخرین پیامد منفی (تخریب خاک)، میانگین یازده پیامد دیگر بزرگ‌تر از میانگین طیف لیکرت (۲/۵) از دید روستائیان بود، گویای آنکه از دید آنها، تأثیر منفی گردشگری در این موارد بیش از حد متوسط است.

جدول ۵- رتبه‌بندی پیامدهای منفی گردشگری روستایی

رتبه	انحراف معیار	میانگین	پیامدهای منفی گردشگری روستایی
۱	۱/۲۴	۳/۲۷	افزایش تولید زباله و آلودگی در مناظر طبیعی روستا
۲	۰/۹۵	۳/۱۱	کاهش انسجام و همبستگی
۳	۱/۱۹	۳/۰۸	تخریب منابع آب (چشمه و ...)
۴	۱/۳۳	۲/۹۲	تغییر فرهنگ بومی و محلی
۵	۱/۱	۲/۹۲	گردشگری باعث تغییر نوع پوشش اهالی روستا
۶	۱/۰۵	۲/۸۵	گسترش ناهنجاری‌های اجتماعی
۷	۱/۱	۲/۷۷	از بین رفتن گونه‌های جانوری (مانند بز کوهی)
۸	۰/۹۸	۲/۷۳	تغییر کاربری اراضی کشاورزی به غیر کشاورزی
۹	۱/۲۷	۲/۷۰	افزایش تردد وسایل نقلیه و آلودگی هوا
۱۰	۰/۹	۲/۵۹	از بین رفتن گونه‌های گیاهی (مانند انواع گیاهان دارویی)
۱۱	۱/۲۳	۲/۵۳	تخریب باغات میوه
۱۲	۱/۰۵	۲/۴۴	تخریب خاک

مأخذ: یافته‌های پژوهش

به منظور تلخیص پیامدهای منفی گردشگری روستایی از دیدگاه روستائیان، از تحلیل عاملی اکتشافی با رویکرد تلخیص داده‌ها استفاده شد. مقدار ضریب KMO برابر با ۰/۶۳ و مقدار آماره بارتلت برابر با ۱۲۴/۰۵۵ و نیز معنی داری در سطح یک درصد نشان داد که داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب است. در این بخش از بررسی، هشت عامل با مقادیر ویژه بالاتر از یک استخراج شدند و پیامدهای منفی گردشگری روستایی بر اساس بار عاملی و پس از چرخش عاملی متعامد به روش واریماکس مرتب شدند و این عوامل ۶۰/۳۶ درصد از کل واریانس را تبیین کردند. در جدول ۶، تعداد عوامل استخراج شده همراه با مقادیر ویژه هر کدام از آنها، درصد واریانس هر کدام از عوامل و درصد تجمعی واریانس عوامل آمده است. همان گونه که در جدول مشاهده می‌شود، در مجموع، پنج عامل توانسته‌اند ۶۰/۳۶ درصد از کل واریانس پیامدهای منفی گردشگری روستایی را در روستای اوان تبیین کنند.

جدول ۶- عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد تجمعی

عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی واریانس
اول	۱/۷۴	۱۴/۵۲	۱۴/۵۲
دوم	۱/۶۰	۱۳/۳۹	۲۷/۹۱
سوم	۱/۳۷	۱۱/۴۸	۳۹/۴۰
چهارم	۱/۲۹	۱۰/۸۰	۵۰/۲۰
پنجم	۱/۲۱	۱۰/۱۵	۶۰/۳۶

مأخذ: یافته‌های پژوهش

هر کدام از عامل‌های بالا خود از چندین پیامد تشکیل شده‌اند. پس از بررسی پیامدهای مربوط با هر عامل و بارهای عاملی آنها، عوامل نام‌گذاری شدند. وضعیت بارگذاری عامل‌ها نیز پس از چرخش بر مبنای قرار گرفتن متغیرهایی با بار عاملی بزرگ‌تر از ۰/۴ بوده، که نتایج آن در جدول ۷ آمده است.

جدول ۷- پیامدهای هر عامل و میزان بار عاملی به دست آمده از ماتریس چرخش یافته

بار عاملی	متغیرها	عامل
۰/۶۸	افزایش تردد وسایل نقلیه و آلودگی هوا	آلودگی بصری محیط زیست
۰/۵۲	آلودگی منابع آب (چشمه و ...)	
۰/۷۱	افزایش زباله و آلودگی در مناظر طبیعی روستا	
۰/۸۴	کاهش انسجام و همبستگی	گسترش ناهنجاری اجتماعی
۰/۸۲	گسترش ناهنجاری‌های اجتماعی (دزدی و ...)	
۰/۶۹	از بین رفتن گونه‌های گیاهی (مانند انواع گیاهان دارویی)	تخریب منابع طبیعی
۰/۸۴	از بین رفتن گونه‌های جانوری (مانند بز کوهی)	
۰/۵۱	تخریب خاک	
۰/۴۸	تغییر کاربری اراضی کشاورزی به غیر کشاورزی	تغییر کاربری
۰/۷۹	تخریب باغات میوه	
۰/۸۱	تغییر فرهنگ بومی و محلی	تغییر فرهنگ محلی
۰/۴۴	گردشگری باعث تغییر نوع پوشش اهالی روستا	

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج، پیامدهای منفی گردشگری در پنج عامل دسته‌بندی شدند. این عوامل به ترتیب عبارت‌اند از آلودگی بصری محیط زیست (۱۴/۵۲)، گسترش ناهنجاری اجتماعی (۱۳/۳۹)، تخریب منابع طبیعی (۱۱/۴۸)، تغییر کاربری (۱۰/۸۰) و تغییر فرهنگ محلی (۱۰/۱۵) که در مجموع، ۶۰/۳۶ درصد از واریانس کل را تبیین کرده‌اند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

تحقیق حاضر به منظور تحلیل پیامدهای گردشگری روستایی در روستای اوان در بخش الموت شرقی که یکی از روستاهای نمونه گردشگری در استان قزوین و مقصد بسیاری از گردشگران داخلی و خارجی است، انجام شد. نتایج رتبه‌بندی پیامدهای منفی گردشگری نشان می‌دهد که پیامد افزایش تولید زباله و آلودگی در مناظر طبیعی روستا به خاطر گردشگری بالاترین میانگین را دارد. با توجه به بروز بحران‌های زیست‌محیطی و نقش اساسی رفتارهای

انسان در تخریب محیط زیست، آگاه کردن مردم از پیامدهای رفتارهایشان، می‌تواند آنها را به در پیش گرفتن رفتارهای زیست‌محیطی مناسب تشویق کند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌هایی در راستای افزایش اطلاعات در خصوص آلودگی‌های زیست‌محیطی و اثرات مخرب آن به گردشگران ارائه شود؛ همچنین، حداقل اطراف دریاچه اوان که محل زندگی بسیاری از پرندگان، آبزیان و منبع آب کشاورزی روستای اوان و روستاهای هم‌جوار است، توسط دهیاری روستا مورد بازدید مستمر قرار گیرد، تا در این خصوص، هشدارهای لازم داده شود. نتایج رتبه‌بندی پیامدهای مثبت گردشگری نیز نشان داد که افزایش همکاری و توجه مردم به زیباسازی روستا و احیای سنت‌های محلی توسط روستاییان، به ترتیب، بالاترین میانگین را دارند. از آنجا که برخی از گردشگران در روستا اقامت می‌کنند و مسافرخانه یا هتل برای اسکان آنها وجود ندارد، اهالی به آنها اسکان می‌دهند و این کار به‌عنوان یک منبع درآمد برای روستاییان تلقی می‌شود و همین مسئله موجب شده است که مردم روستا بیش از پیش به مسکن اهمیت دهند و تعدادی از اهالی هم خانه‌های خود با معماری قدیمی را بازسازی کرده و در اختیار این گردشگران می‌گذارند. از سنت‌های محلی این روستا که به دلیل حضور گردشگران دوباره رونق گرفته، صنایع دستی است. برخی از زنان روستایی با تهیه صنایع دستی که در آن مهارت دارند، این محصولات را در معرض دید گردشگران قرار می‌دهند. پیشنهاد می‌شود که از این گونه فعالیت‌ها حمایت شود و با همکاری بخش‌داری منطقه و دهیاری روستا غرفه‌هایی برای این منظور تهیه کنند تا روستاییانی که تمایل به فروش صنایع دستی خود دارند، در مکان‌های مشخص این محصولات را عرضه کنند.

یافته‌های تحلیل عاملی در بخش پیامدهای مثبت گردشگری روستایی نشان داد که هشت عامل بهبود مسکن روستایی، بهبود بافت کالبدی روستا، توسعه فرهنگی، توسعه بهداشتی، توسعه اقتصادی، بهبود صنایع روستایی، افزایش آگاهی و ایجاد اشتغال، در مجموع، ۶۵/۶۲ درصد از واریانس کل پیامدهای مثبت گردشگری روستایی را تبیین کردند.

عامل اول «بهبود مسکن روستایی» با پیامدهایی مانند مقاوم شدن خانه‌ها و استفاده از مصالح استاندارد، افزایش همکاری و توجه مردم به زیباسازی روستا و احیای خانه‌های محلی توسط روستاییان همراه است. همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، حضور گردشگران و اقامت آنها موجب توجه بیشتر روستاییان به مسکن شده و برای برخی از اهالی که خانه‌های خود را به گردشگران اجاره می‌دهند، منبع درآمد است. از این‌رو، پیشنهاد می‌شود که سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان در خصوص احیای مجدد خانه‌های روستایی تسهیلاتی ارائه کند تا هم این خانه‌های قدیمی حفظ شود و هم منبع درآمدی برای خانوارهای روستایی باشد. این اقدام موجب جذب بیشتر گردشگر هم خواهد شد، چراکه بیشتر گردشگران تمایل دارند در بازدید از روستا و در مدت اقامت خود، زندگی در روستا را تجربه کنند و در بسیاری از فعالیت‌های روستایی مشارکت داشته باشند.

عامل دوم «بهبود بافت کالبدی روستا» شامل پیامدهایی مانند ایجاد و توسعه خدمات زیربنایی (آب و...) از سوی دولت، بهبود وضعیت معابر داخلی و راه‌های ارتباطی و برخی پیامدهای دیگر است. یکی از موضوعاتی که موجب توجه بیشتر نهادهای دولتی به روستاها شده، توسعه گردشگری است. روستاهایی که ظرفیت گردشگری دارند، بیشتر در کانون توجه دولت قرار می‌گیرند. البته با توجه به دیدگاه‌های روستاییان، اقداماتی بدین منظور توسط دولت در روستای اوان صورت گرفته است؛ ولی با توجه به مشاهدات میدانی، کافی نبوده و لازم است که اقامتگاه‌هایی برای شب‌مانی گردشگران و همچنین، تسهیلات رفاهی دیگر مانند رستوران و ... فراهم شود.

عامل سوم «توسعه فرهنگی» شامل پیامدهایی مانند افزایش علاقه‌مندی و مشارکت اهالی در فعالیت‌های روستا، تلاش در حفظ میراث تاریخی و فرهنگی روستا و برخی پیامدهای دیگر است. استفاده از ظرفیت فرهنگی روستاها و معرفی آن به سایر نقاط می‌تواند بستر توسعه اشتغال را در روستاها فراهم آورد. پیشنهاد می‌شود که معرفی ویژگی‌های فرهنگی و جذابیت‌های روستا و در نتیجه آن، توسعه اقتصادی روستا مورد توجه جدی سازمان میراث فرهنگی و

گردشگری استان قرار گیرد، زیرا بارها دیده شده که توسعه فرهنگی به توسعه اقتصادی انجامیده است، ولی توسعه اقتصادی لزوماً منجر به توسعه فرهنگی نمی‌شود.

عامل چهارم «توسعه بهداشتی» شامل پیامدهایی مانند عرضه بهداشتی محصولات (لبنیات و...) است. خانوارهای روستایی برای فروش محصولات دامی، باغی و زراعی خود این محصولات را در منزل و به صورت سنتی بسته‌بندی می‌کنند. این موضوع ظرفیت بسیار خوبی را برای افزایش اشتغال در روستا فراهم می‌کند. البته قابل ذکر است که در این زمینه، باید با حمایت نهادهای مربوط، فضایی فراهم شود تا روستاییان بتوانند محصولات خود را معرفی کنند، زیرا در حال حاضر، گردشگرانی که به دیدن مناظر طبیعی روستا می‌آیند، از وجود این کالاها آگاه می‌شوند و اقدام به خرید می‌کنند. این موضوع موجب رضایت زیاد روستاییان هم می‌شود، چرا که بدون هزینه حمل و نقل، محصولاتشان را به فروش می‌رسانند.

عامل پنجم «توسعه اقتصادی» شامل پیامدهایی مانند افزایش فعالیت‌های اقتصادی، افزایش درآمد مردم روستا و افزایش سود مغازه‌هاست. در صنعت گردشگری، اگر به ابعاد مختلف فرهنگی، اجتماعی و نهادی درست توجه شود، در نهایت، توسعه اقتصادی هم حاصل خواهد شد. برای نمونه، رونق صنایع روستایی یکی از عوامل بسیار مهمی است که علاوه بر معرفی فرهنگ روستا به دیگران، می‌تواند سبب ایجاد اشتغال و در نهایت، منجر به رونق اقتصادی در روستا شود. صنعت گردشگری در اروپا توانسته است ۱۲۴۸ میلیارد دلار به تولید ناخالص داخلی اتحادیه اروپا و بیش از ۹/۷ میلیارد شغل در اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۱ کمک کند. این اطلاعات بیانگر رابطه بین رشد اقتصادی و توسعه گردشگری است (Lee and Brahmastre, 2013).

عامل ششم «بهبود صنایع روستایی»، که صنایع دستی روستا هم از لحاظ کمی و کیفی بهبود یافته است. عامل هفتم «افزایش آگاهی» شامل پیامدهایی مانند «افزایش سطح آگاهی روستاییان در زمینه‌هایی مثل بهداشت محیط» است. به دیگر سخن، روستاییان دریافته‌اند که می‌توانند با استفاده از ظرفیت‌های روستای خود معیشت‌شان را بهبود دهند. برای نمونه، می‌توان به بسته‌بندی کردن

محصولات و فروش آن به گردشگران، اسب‌سواری گردشگران و موارد دیگر اشاره کرد سرانجام، عامل هشتم «ایجاد اشتغال» شامل پیامدهایی مانند ایجاد فرصت‌های شغلی برای اهالی روستاست. با توجه به مسائلی مانند تغییرات اقلیمی و کمبود منابع آبی، در آینده، امکان انجام فعالیت‌های کشاورزی کم خواهد شد؛ بنابراین، توجه به صنعت گردشگری ضرورتی انکارناپذیر است، چراکه با حداقل هزینه‌ها می‌توان زمینه‌های اشتغال روستاییان را فراهم کرد. به باور بسیاری از پژوهشگران (Andereck and Nyaupane, 2011; Diedrich and García, 2009; Ebrahimi, 2015; Kohboneh and Izadi, 2014; García et al., 2015)، صنعت گردشگری مهم‌ترین منبع درآمد و ایجاد فرصت‌های شغلی است.

به‌طور کلی، با توجه به دیدگاه‌های پاسخ‌گویان، گردشگری در هشت عامل یادشده اثرات مثبت داشته ولی با توجه به واقعیات میدانی، هنوز نیازمند توجه بیشتر است، که البته هم تلاش جامعه محلی به‌عنوان ذی‌نفعان اصلی و هم تلاش مسئولان را می‌طلبد.

پنج عامل آلودگی بصری محیط زیست، گسترش ناهنجاری اجتماعی، تخریب منابع طبیعی، تغییر کاربری و تغییر فرهنگ محلی، در مجموع، ۶۰/۳۶ درصد از واریانس کل پیامدهای منفی گردشگری روستایی را تبیین کردند. با توجه به نتایج، اگرچه پیامدهای مثبت گردشگری قابل توجه بوده، ولی ملاحظه پیامدهای منفی در کنار آن نگران‌کننده است.

عامل اول «آلودگی بصری محیط زیست» به‌تنهایی ۱۴/۵۲ درصد از کل واریانس پیامدهای منفی گردشگری را تبیین می‌کند. در صورت عدم مدیریت و برنامه‌ریزی مناسب در زمینه گردشگری، آثار نامطلوب آلودگی زیست‌محیطی ناشی از گردشگری بر طبیعت روستای اوان می‌تواند علاوه بر ایجاد خسارات جبران‌ناپذیر در محیط زیست روستا، تأثیر منفی بر سایر روستاهای منطقه و در سطح کلان برای جامعه داشته باشد و افزون بر این، زندگی موجوداتی که برای حیات خود به دریاچه اوان وابسته‌اند، در معرض خطر قرار می‌گیرد.

عامل دوم «گسترش ناهنجاری‌های اجتماعی» است. به باور بسیاری از پژوهشگران (Kim and Ko, 2008; Park et al., 2007; Park and Kerstetter, 2002)، تقویت

هنجارهای اجتماعی جامعه میزبان برای حمایت مؤثر از جامعه محلی و تشویق توسعه گردشگری موفق ضروری است. اثرات مخرب اجتماعی موجب هزینه‌های اجتماعی بسیاری برای جامعه می‌شود و به دنبال آن، هزینه‌های اقتصادی زیادی هم بر جامعه تحمیل خواهد شد. عامل سوم «تخریب منابع طبیعی» (از بین رفتن گونه‌های گیاهی و جانوری) است. ادامه روند تخریب منابع طبیعی موجب از دست رفتن تنوع زیستی گیاهی و جانوری خواهد شد. حفظ تنوع زیستی جزء کلیدی توسعه پایدار کشاورزی و امنیت غذایی در جهان است (Abdelali-Martini et al., 2008). در واقع، تنوع زیستی اساس تولید و عرضه مواد غذایی است (Di Falco et al., 2010). اگرچه برداشت گونه‌های گیاهی از جمله گیاهان دارویی نیز موجب جذب گردشگر به مناطق روستایی می‌شود، ولی برداشت بی‌رویه آن به نابودی این گونه‌ها می‌انجامد. از این رو، پیشنهاد می‌شود که اطلاعات لازم در خصوص خطرات برداشت غیرمجاز و بیش از ظرفیت بازسازی منطقه و نحوه صحیح برداشت گونه‌های گیاهی به‌طور کلی توسط سازمان گردشگری و میراث فرهنگی استان و به‌ویژه توسط دهیاری روستا در قالب تابلوهایی در مسیرهای تردد گردشگران ارائه شود.

عامل چهارم «تغییر کاربری» است. در سال‌های اخیر، خرید زمین و ساخت مسکن توسط گردشگران در روستا موجب افزایش قیمت زمین‌های روستا شده است، که بر فعالیت‌های کشاورزی روستا اثر گذاشته و موجب عدم تمایل برخی از اهالی روستا به کشاورزی شده است.

عامل پنجم «تغییر فرهنگ محلی» است. اگرچه تغییر فرهنگ محلی، علاوه بر حضور گردشگر، ممکن است از رسانه‌های مختلف نیز تأثیرپذیر باشد، ولی نمی‌توان تأثیر چشمگیر گردشگران با فرهنگ‌های مختلف را نادیده انگاشت.

به‌طور کلی، نتایج یادشده در قالب پیامدهای مثبت و منفی گردشگری با نتایج تحقیقات پیشین (Cui and Ryan, 2011; Fanni et al., 2015; Fons et al., 2011; Ghadermarzi et al., 2016; Gossling, 2001; Guo and Sun, 2016; Kim et al., 2012; Mbaiwa and

استفاده از راهکارهای مناسب توسعه گردشگری روستایی، شناخت و درک پیامدهای گردشگری روستایی می‌تواند تأثیری مثبت در برنامه‌ریزی توسعه گردشگری داشته باشد. در واقع، در فرآیند برنامه‌ریزی توسعه گردشگری روستایی، لازم است که تمامی آثار مثبت و منفی آن مورد توجه قرار گیرد تا از آثار منفی آن کاسته و آثار مثبت آن نیز تقویت شود، چراکه اگر فعالیت‌های اقتصادی فراتر از توان و تاب‌آوری محیط زیست باشد، موجب ناپایداری توسعه گردشگری خواهد شد. این وضعیت لزوم توجه به اثرات توسعه گردشگری روستایی را بیشتر نمایان می‌کند. بنابراین، با توجه به نتایج این گونه پژوهش‌ها، با برنامه‌ریزی به‌موقع برای توسعه گردشگری، می‌توان از اشتباهات غیرقابل جبران جلوگیری کرد.

منابع

1. Aazami, M., Jalilian, S. and Hashemi Amin, N. (2015). Analyzing the socio-economic and environmental effects of rural tourism (case study: Navareh village). *Tourism Planning and Development*, 4(14): 154-174. (Persian)
2. Abdelali-Martini, M., Amri, A., Ajlouni, M., Assi, R., Sbieh, Y., and Khnifes, A. (2008). Gender dimension in the conservation and sustainable use of agro-biodiversity in West Asia. *Journal of Socio-Economics*, 37(1): 365-383.
3. Ajza Shokouhi, M., Bouzarjomehri, K. and Istgaldi, M. (2014). Examine the effects of tourism on the host community's quality of life, case study: Bandar Turkman County. *Geographic Space*, 4(47): 101-125. (Persian)
4. Akbarian Ronizi, S.R. and Badri, S.A. (2015). Analysis of beneficiaries perception on effects and consequences of tourism development in rural areas (case study: Lavasanat area). *Geography and Development*, 13(38): 47-62. (Persian)
5. Andereck, K.L. and Nyaupane, G.P. (2011). Exploring the nature of tourism and quality of life perceptions among residents. *Travel Research*, 50(3): 248-260.
6. Arabiun, A., Sharifzadeh, A. and Abdollahzadeh, G. (2016). Investigating tourism expansion impacts in rural area: case of Ziyarat village in

- Golestan province. *Geography and Environmental Planning*, 24(4): 15-32. (Persian)
7. Bel, F., Lacroix, A., Lyser, S., Rambonilaza, T., and Turpin, N. (2015). Domestic demand for tourism in rural areas: insights from summer stays in three French regions. *Tourism Management*, 46: 562-570.
 8. Blancas, F.J., González, M., Guerrero, F.M. and Caballero, R. (2011). How to use sustainability indicators for tourism planning: the case of rural tourism in Andalusia (Spain). *Science of the Total Environment*, 412-413: 28-45.
 9. Cui, X. and Ryan, C. (2011). Perceptions of place, modernity and the impacts of tourism differences among rural and urban residents of Ankang, China: a likelihood ratio analysis. *Tourism Management*, 32: 604-615.
 10. Dadvarkhani, F. and Mohammadzadeh Larijani, F. (2013). The assessment of environmental subsequences of second homes tourism on rural areas in Babol County. *Geography and Regional Development*, 11(20): 109-131. (Persian)
 11. Di Falco, S., Bezabih, M. and Yesuf, M. (2010). Seeds for livelihood: crop biodiversity and food production in Ethiopia. *Ecological Economics*, 69(8): 1695-1702.
 12. Diedrich, A. and García, E. (2009). Local perceptions of tourism as indicators of destination decline. *Tourism Management*, 30: 512-521.
 13. Ebrahimi Kohboneh, M.S. and Izadi, E. (2014). Analysis of tourism development impacts on the development of rural areas (case study: Kesselian County). *Rural Development Strategies*, 1(1): 71-83. (Persian)
 14. Fanni, Z., Alizadeh Touli, M. and Zahmatkesh, Z. (2015). The effects of tourism on urban sustainable development in habitants' views, case study: Qeshm Island. *Tourism Management Studies*, 9(28): 39-72. (Persian)
 15. Fons, M.V.S., Fierro, J.A.M. and Patino, M.G.Y. (2011). Rural tourism: a sustainable alternative. *Applied Energy*, 88: 551-557.
 16. García, F.A., Vázquez, A.B. and Macías, R.C. (2015). Resident's attitudes towards the impacts of tourism. *Tourism Management Perspectives*, 13: 33-40.
 17. Ghaderi, Z. and Henderson, J.C. (2012). Sustainable rural tourism in Iran: a perspective from Hawraman village. *Tourism Management Perspectives*, 2-3: 47-54.
 18. Ghadermarzi, H., Jomeyni, D. and Jamshidi, A. (2016). Study of the impacts of tourism on rural development, case study: Ghoori-Ghaleh

- village. *Space Economy and Rural Development*, 4(14): 111-127. (Persian)
19. Gossling, S. (2001). The consequences of tourism for sustainable water use on a tropical island: Zanzibar, Tanzania. *Environmental Management*, 61(2): 179-191.
 20. Guo, Z. and Sun, L. (2016). The planning development and management of tourism: the case of Dangjian ancient village in China *Tourism Management*, 56: 52-62.
 21. Hall, D. (2004). Rural tourism development in Southeastern Europe: transition and the search for sustainability. *Tourism Research*, 6: 165-176.
 22. Haven-Tang, C. and Jones, E. (2012). Local leadership for rural tourism development: a case study of Adventa, Monmouthshire, UK. *Tourism Management Perspectives*, 4: 28-35.
 23. Kadivar, A.A. (2017). A survey on potentials of rural tourism in Razavi Khorasan province of Iran. *Village and Development*, 20(1): 1-23. (Persian)
 24. Kim, H.G. and Ko, S.T. (2008). Development of social capital in rural tourism: perspectives of community leaders. *Tourism and Leisure Research*, 20(2): 29-49.
 25. Kim, K., Uysal, M. and Sirgy, M.J. (2012). How does tourism in a community impact the quality of life of community residents? *Tourism Management*, xxx: 1-14.
 26. Lee, J.W. and Brahmašreṇe, T. (2013). Investigating the influence of tourism on economic growth and carbon emissions: evidence from panel analysis of the European Union. *Tourism Management*, 38: 69-76.
 27. Mbaiwa, J.E. and Stronza, A.L. (2010). The effects of tourism development on rural livelihoods in the Okavango Delta, Botswana. *Sustainable Tourism*, 18(5): 635-656.
 28. Mirhosseini, S.A. (2017). Process of identifying and prioritizing the sustainable ecotourism criteria in the desert regions (case study: Yazd province). *Geography (Regional Planning)*, 7(4): 45-58. (Persian)
 29. Park, D.B., Yoon, Y.S. and Lee, M.S. (2007). A multinomial logistic regression model on residents' social capital in rural tourism villages in Korea. *Tourism and Leisure Research*, 19(4): 27-46.
 30. Park, K.S. and Kerstetter, D.L. (2002). Social network approach in leisure and tourism research. *Tourism and Cultural Research*, 4(1): 349-371.

31. Yaghobi, J. (2012). Survey on some implications of rural tourism for rural regions of Soltaniyeh district, Zanjan province. *Village and Development*, 15(2): 139-153. (Persian)
32. Zarafshani, K., Sharafi, L., Gravandi, S. and Ghobadi, P. (2013). The investigation of tourism development impact on promotion of social-economic indices in rural areas, case: Rijab Resort in Kermanshah province. *Space Economy and Rural Development*, 2(5): 119-134. (Persian)

